

§ 149

Dnr 2025-000145

Remissvar - Skärpta villkor för friskolesektorn, SOU 2025:37

Kommunstyrelsens ledningsutskotts beslut

Laholms kommun lämnar följande yttrande över remissen skärpta villkor för friskolesektorn (SOU2025:37).

Övergripande synpunkter

Laholms kommun är i sin helhet positiv till utredningens förslag, då förslagen bidrar till att stärka ett långsiktigt och seriöst engagemang hos de huvudmän som bedriver utbildningsverksamhet. Däremot medför förslaget ökad administration samt behov av ny kompetens hos kommunen i sin roll som tillstånd- och tillsynsmyndighet av enskilda huvudmän som bedriver förskoleverksamhet och pedagogisk omsorg. Laholms kommuns bedömning är att förslaget är underfinansierat och därmed medför behov av egenfinansiering från kommunen.

Under de senaste åren har kommunernas tillstånd- och tillsynsansvar av enskilda huvudmän förändrats genom tydligare krav i den så kallade ägar- och ledningsprövningen. Med de nya förslag som nu lagts fram föreslås en ytterligare utvidgning av detta ansvar, där fler och nya omständigheter ska beaktas vid prövningen.

Det är angeläget att oseriösa aktörer inom välfärden motverkas, så som exempelvis ökad kontroll av de personer som äger och leder fristående förskolor och skolor. Samtidigt väcker utvecklingen frågor om rollfördelningen mellan kommun och enskild huvudman. Kommunala och fristående förskolor och skolor konkurrerar om samma barn och elever. I takt med att kommunens tillstånd- och tillsynsuppdrag växer, blir det alltmer relevant att ifrågasätta var gränsen går för när det blir orimligt att kommunen både ska konkurrera med och samtidigt utöva tillsyn över enskilda huvudmän.

Det finns en risk att de föreslagna förändringarna leder till att kommunala och fristående aktörer inte längre verkar på lika villkor.
Vinstöverföringsförbud

Syftet med förslaget är positivt men det kan ifrågasättas om det verkligen får den önskade effekt som avses. Merparten av enskilda förskolor och skolor är redan etablerade och påverkas bara av vinstöverföringsförbudet vid ägarbyte eller då det konstaterats brister i verksamheten.

Förslaget kommer sannolikt minska de mest uppenbara formerna av vinstuttag men det finns fortfarande utrymme för avancerade upplägg där resurser kan omfördelas. Detta leder till att vinsöverföringsförbudet kräver hög grad av kontroll av tillsynsmyndigheten. Kommunerna i egenskap av tillsynsmyndighet åläggs nya arbetsuppgifter som är resurskrävande samt medför behov av ny kompetens som inte finns i dagsläget.

För enskilda huvudmän kan krav om särredovisning och kvalificerad revisor få ekonomiska konsekvenser då de sannolikt medför ökade kostnader. I Laholms kommun kommer detta främst påverka lönsamheten för de mindre huvudmännen. I förlängningen kan det innebära nedläggning av verksamhet, vilket får konsekvens för kommunens övergripande utbildningsansvar.

Skärpta krav på ekonomi och långsiktighet

Utredningens förtydligande gällande bedömning av enskild huvudmans ekonomiska förutsättningar, innebär utökade krav på kommunerna såsom tillstånd- och tillsynsmyndighet. Förslaget innebär att kommunerna behöver bedöma och kontrollera ytterligare omständigheter hos enskilda huvudmän. I likhet med förslaget om vinstöverföringsförbud införs nya arbetsuppgifter med behov av ny kompetens. Enskilda huvudmans förutsättningar skiljer sig beroende på associationsform och omfattning, vilket även försvårar en likvärdig och rättvis bedömning av den enskilda huvudmannens ekonomiska förutsättningar. Det finns även risk för olikvärdig bedömning då tillsyn genomförs av flera olika tillsynsmyndigheter. Skolinspektionen och de större kommunerna har andra förutsättningar för tillsyn än vad en mindre kommun har.

Återkrav av kommunala bidrag

Förslaget om återkrav är en välkommen lagreglering som tydliggör återbetalning av kommunala bidrag. Regleringen innebär ökad kommunal administration där följden blir ökad utredningsförmåga och behov av juridisk kompetens. Fler bedömningar och rättsliga avgöranden aktualiseras. Utredningen förutsätter att kommunernas ökade kostnader kommer att vägas upp av de medel som återkrävs. Laholms kommun är av annan uppfattning och menar att denna bedömning är felaktig. Utbildningsnämnden genomför stickprovskontroller av barn/elevs vistelsetid i förskola och fritidshem för kontroll av utbetalt bidrag. Det är ytterst sällsynt att dessa kontroller har visat på att det förelegat felaktiga utbetalningar. Utredningens förslag innebär att Laholms kommun behöver utöka sin systematiska kontroll till att omfatta samtliga skolformer.

Sanktionsavgifter

Förslaget om sanktionsavgifter är i grunden positivt men det är oklart vilka effekter regleringen får i praktiken. Vid fastställande av sanktionsavgiftens storlek ska hänsyn tas till omständigheter såsom överträdelsens karaktär och huvudmannens ekonomiska förhållanden. Det innebär att sanktionsavgiften inte kan bestämmas enligt en schablon, utan kräver en individuell bedömning i varje enskilt fall. Detta ställer höga krav på kommunerna gällande både kvalificerad utredningskompetens och juridisk expertis. Sannolikt innebär det även fler rättsliga prövningar, vilket medför ytterligare resursbehov hos kommunerna. Eftersom utfärdade sanktionsavgifter tillfaller staten saknas det ekonomiska incitament för det merarbete som uppstår i samband med kommuners utredning och beslut om sanktionsavgift.

Ärendebeskrivning

Utbildningsdepartementet har remitterat SOU 2025:37 Skärpta villkor för friskolesektorn till Laholms kommun. Kommunstyrelsens har inhämtat utbildningsnämndens yttrande över remissen. I betänkande förslås bland annat;

- ett värdeöverföringsförbud i vissa situationer, ett förtydligande av kravet på ekonomiska förutsättningar som ställs på enskilda som ansöker om eller har godkännande,
- krav på enskilda huvudmän att i god tid informera om avveckling av fristående skolenheter,
- en skyldighet för enskilda huvudmän att i vissa fall återbetala kommunala bidrag,
- att tillsynsmyndigheter ska få besluta om sanktionsavgifter om lägst 10 000 kronor och högst 10 000 000 kronor.

Utbildningsnämnden har upprättat förslag till yttrande över betänkandet.

Beslutsunderlag

Förvaltningens tjänsteskrivelse den 23 juni 2025.

Utbildningsnämndens protokoll den 28 juni 2025 § 53.

Remiss av SOU 2025:37 Skärpta villkor för friskolesektorn

Beslutet skickas till:

Utbildningsdepartementet